

NEU, GOSSOS I NETEJA ÈTNICA
Isidor Cònsul

Vidosav Stevanovic (1942) és un escriptor serbi que s'ha distingit pel conreu d'una narrativa de tocs costumistes, una flaca per recuperar la tradició naturalista i l'esforç de fer-ne una opció estètica de validesa actual. Una novel·lística, doncs, que assaja d'harmonitzar els valors de la tradició i els contorns de la modernitat. Des d'una perspectiva ideològica, Vidosav Stevanovic s'ha oposat al règim totalitari de Slobodan Milosevic, ha predicat la necessitat d'una alternativa política democràtica i s'ha mostrat contrari a la barbàrie de la guerra. Es a dir, pertany al grup reduït d'intel·lectuals serbis demòcrates que defensen l'estratègia del diàleg contra l'opció fàcil dels canons, i el conreu de la tolerància contra l'horror de l'extermini. Escriptors i intel·lectuals agrupats en plataformes com el "Cercle de Belgrad" o l'"Associació d'Escriptors Independents", fundats pel mateix Stevanovic, i no gaire allunyats del "Moviment per a la renovació democràtica", que té com a líder l'escriptor Vuk Draskovitch i és, segurament, la força més important de l'oposició democràtica a Milosevic.

A la Sèrbia actual, però, aquestes actituds de divergència tenen un peatge molt alt per als escriptors. Vuk Draskovitch ha declarat en una entrevista recent que ja fa tres anys que no escriu, que viu lliurat a l'activisme polític, a escampar una pedagogia de tolerància i a predicar, dia rera dia, la mateixa història contra la uniformització: que l'univers reposa sobre l'harmonia de les diferències, que no hi ha dos estels iguals, ni dos rius iguals, ni dos homes que tinguin les mateixes emprems dactilars.

Per la seva banda, la gosadia rebel de Vidosav Stevanovic l'ha exclòs de la vida pública, els seus llibres han estat prohibits a les escoles i, a hores d'ara, no té cap possibilitat de publicar a l'interior del seu país. Tot i això,

fidel a la pròpia manera de veure les coses, ha escrit la primera novel·la sobre la guerra a l'antiga Iugoslàvia, La neu i els gossos, i ha fet passar l'horror i les atrocitats del conflicte per les pàgines d'una història que, només en aparença, és una història de ficció. Evidentment, la novel·la no s'ha pogut publicar a Sèrbia, tot i que ha entrat en una dinàmica difusió internacional a partir d'una edició feta a Grècia.

LA NETEJA ÈTNICA

El valor i l'exemplaritat d'escriptors com Vuk Draskovitch i Vidosav Stevanovic s'han de remarcar, sobretot, pel contrast amb la ideologia oficial de l'actual règim serbi i que ha estat recollida en un llibre cabdal, Le nettoyage ethnique. Documents historiques sur une idéologie serbe. Es un volum recollit, traduït i comentat per Mirko Grmek, Marc Gjidara et Neven Simac, tres estudiosos francesos d'origen croat, i publicat per Arthème Fayard (París, 1993).

Estructurat en cinc parts, Le nettoyage ethnique presenta, en les tres primeres, una panoràmica de la història dels dos darrers segles que rastreja el concepte de neteja ètnica des de començaments del segle passat i ressegueix els projectes per a la realització de la "Gran Sèrbia" tot al llarg del XIX i la primera meitat del XX. Hi sobressurt un capítol colpidor que repassa la literatura popular i en destria una extrema violència i brutalitat. Brutalitat i violència que són enteses, d'altra banda, com a elements fonamentals de l'ànima sèrbia. De tota manera, el nus fonamental del volum és a la quarta part amb el famós Memorandum de l'Acadèmia de les Ciències i de les Arts Sèrbia, autèntic llibre de capçalera del president Milosevic, que li ha permès d'executar, amb la benedicció dels savis i intel·lectuals serbis, el pla d'extermini sistemàtic d'albanesos, bosnis i croats. Una política de neteja ètnica que disfressa, sota un dubtós eufemisme, una pràctica sistemàtica de genocidi només comparable a l'horror dels camps d'extermini nazis.

Tot al llarg del volum hi sura un rerafons històric on es palpa aquesta barreja d'orgull i de frustració que viuen els serbis. Segons que afirmen, han guanyat totes les guerres i han perdut totes les paus. S'hi veu, doncs, un poble fracassat i decebut en la seva esperança d'esdevenir hereus de l'imperi Bizantí i de donar sortida al vell somni de la Gran Sèrbia. Una frustració històrica reduïda, per la mitologia i la literatura, a simplificacions perillosíssimes. Així en surt la certesa que Sèrbia ha estat sempre perseguida, ignorada i menystinguda, i que els serbis han viscut tothora envoltats d'enemics i en un món que els és hostil. Es per aquesta raó, que la violència i la brutalitat envers els enemics esdeven valors suprems en els mites i relats literaris. Una paranoia de venjança que, al llarg dels anys, ha generat una passió pel terrorisme impulsiu, per les accions d'inclemència violenta i per les activitats clandestines.

Els documents de Le nettoyage ethnique semblen indispensables per a comprendre les motivacions més arrelades del tarannà serbi i per adonar-se, certament, que la història ve de molt lluny. I n'hi haurà prou, per demostrar-ho, amb l'esment d'un article incendiari datat el 1902, de l'advocat serbi Nicola Stojanovic, el títol del qual és prou explícit. Diu textualment: Serbis i croats. Fins a l'extermini, el nostre o el vostre.

Isidor Cònsul